

10 let novořeckých studií na FF Masarykovy univerzity

RŮŽENA DOSTÁLOVÁ

Univerzitní výuka novořečtiny nemá v českých zemích na rozdíl od studia klasické řečtiny dlouhou tradici. Staré řečtině učil na Karlově univerzitě díky nadaci založené pražským měšťanem Janem Francem už od roku 1537 profesor Matouš Collinus z Chotěřiny, Ústav klasické filologie vznikl pak i na Masarykově univerzitě hned po jejím založení roku 1919. Obor zde byl zastoupen vynikajícími odborníky, jakými byli František Novotný, Ferdinand Stiebitz (přeložil i jednu novořeckou povídku – Magdalenu Kostase Palamase) a Jaroslav Ludvíkovský: jejich žáci dodnes na FFMU působí.

Zájem o novořečtinu sice u nás vždy vycházel především z řad klasicistických filologů, omezoval se však pouze na praktické uplatnění jazyka. Novořečtině učil od roku 1922-23 například na Vysoké škole obchodní v Praze J. Šťastný (1862-1932), původně též klasický filolog. Pro absolventy tehdejších klasicistických gymnázií navazovala jeho výuka na znalost staré řečtiny, což bylo tím snadnější, že tehdejší oficiální podoba nové řečtiny, tzv. katharevusa, byla staré řečtině bližší než dnešní novořečtina. Profesor Šťastný už tehdy usiloval bez úspěchu o zřízení lektorátu novořečtiny v Brně a Bratislavě.

Podnětem k zahájení vysokoškolského studia novořečtiny byl až vývoj v Řecku po tamější občanské válce v letech 1946 – 1949. V té době přišlo do tehdejšího Československa 12 000 řeckých občanů, z toho 5200 dětí, jimž měla být zachována možnost vzdělávat se i v mateřském jazyce, počítalo se tedy s vysokoškolskou přípravou učitelů tohoto jazyka. Tento požadavek byl příznivě přijat profesorem Antonínem Salačem na FF UK v Praze, který se o novořečtinu a novořeckou kulturu začal zajímat v letech 1920-1928, kdy se jako člen francouzské archeologické expedice účastnil prací na Délu, Thasu, v Delfech a na Samothráce. Prvním lektorem a později docentem (tzv. státním docentem) v Praze se stal roku 1948 řecký emigrant dr. Dimitrij Papis (1907-1963), po jeho smrti pokračoval ve výuce odborný asistent Theodor Nedělka (Fotis Nedelkos), absolvent oboru historie na FF MU, a po jeho úmrtí I. Zgafas (absolvent oboru historie a archivnictví na FF UK v Praze) jako externí lektor. Knihovna docenta Papase se stala základem knihovny novořeckého oddělení v Praze.

Obor novořečtina pak existoval na FF UK do roku 1978, kdy zde většinou studovali studenti z řad „řeckých dětí“. Obor byl obnoven v kombinaci s angličtinou v letech 1988-1993. Tehdy jej vystudovalo šest studentek, z nichž jedna ukončila úspěšně i doktorandské studium a získala titul

PhD. Po roce 1993 nebyl na FF UK obor z ekonomických i personálních důvodů obnoven, zkušenosti zde při výuce získané byly však později uplatněny v Brně.

Shodou šťastných okolností se díky náhodné návštěvě profesora Jochalase, ředitele Ústavu balkánských studií v Aténách, roku 1990 v Brně a díky jeho setkání s doktorkou Ekaterini Francovou-Sgourdeou, někdejší absolventkou oboru byzantské umění na pařížské Sorbonně, a díky její iniciativě podařilo se na radu profesora Jochalase získat finanční podporu Nadace Kostase a Eleni Uranisových. Na základě této podpory vyslovil tehdejší vedoucí Ústavu klasických studií profesor Antonín Bartoněk souhlas s otevřením oboru novořecký jazyk a literatura při Ústavu klasických studií na FF MU a svou autoritou dosáhl i akreditace tohoto oboru Ministerstvem školství a mládeže od roku 1993-94.

Koncepci oboru jsme už před jeho obnovením v Praze roku 1988 konzultovali s univerzitami, na nichž měl obor tradici (Víděň, Kolín nad Rýnem, Berlín a dvě holandské univerzity) a přizpůsobili jsme ji našim personálním možnostem. V souladu s dnešními trendy, kdy se vedle tradiční staré řečtiny jako součásti klasické filologie prosazuje obor grecistika, sledující vývoj jazyka a kultury v celé délce jejich trvání, jsme i my koncipovali obor poměrně široce. I když základem zůstává studium jazyka a literatury, poskytujeme posluchačům též důkladné seznámení s řeckou historií, základní informace o starém Řecku, o byzantologii a balkanistice, o řeckém umění, folkloru, o ortodoxii a o současných reáliích. Přednášky, které nevyžadují znalost jazyka, mohou navštěvovat i posluchači jiných oborů. Využívají toho například historikové.

Od roku 2002-2003 je obor koncipován jako strukturované studium bakalářské, magisterské a učitelské, obor získal i osmiletou akreditaci na studium doktorandské (v současné době je v něm zařazeno šest studentek v kombinovaném studiu). Bylo koncipováno i jednooborové studium, které by se na magisterském stupni v rámci mezioborové spolupráce mohlo specializovat na směr jazykovědný, kulturněhistorický a historický, případně být zařazeno do tzv. evropských studií, jak je tomu v EU nebo v USA. V letošním roce je na oboru zapsáno celkem 53 studentů, mezi nimi se objevují i příslušníci třetí generace Řeků žijících u nás a také studentky ze Slovenska, kde obor novořečtina zatím neexistuje.

Během své desetileté existence byl obor vybaven některými základními studijními pomůckami. Je to zejména Základní kurz novořečtiny (grant MŠ pro rozvoj vysokých škol), Novořecko-český slovník (2. rozšířené vydání), Dějiny Řecka (2. vydání), Dějiny Byzance (2. vydání), Byzantská vzdělanost (2. vydání). Vydání Dějin Řecka ocenilo řecké ministerstvo školství pozváním autorů publikace k týdennímu pobytu v Řecku. Do tisku je odevzdáno i 2. rozšířené a aktualizované vydání Slovníku řeckých spisovatelů. Tyto publikace připravili nebo se na jejich přípravě podíleli vyučující na oboru novořečtina.

K zkvalitnění výuky kromě finanční pomoci řeckých nadací přispělo od roku 2003–2004 vyslání kvalifikované řecké lektorky paní Chrysuly Manu řeckým ministerstvem školství na dobu 3-5 let, která kromě jazykových cvičení vede v řeckém jazyce i seminář o novořecké literatuře. Řecká strana poskytuje každoročně řadu stipendií na letní jazykové školy (Atény, Soluň) i na 1-2 semestrální studijní pobyty na řeckých univerzitách. Každoročně využívá této možnosti asi 7 studentů.

Během desetileté existence oboru se podařilo vybudovat – většinou díky řeckým knižním i peněžním darům – knihovnu o 13000 svazcích, která je stále podle možností doplňována a jež je vybavena i audiovizuální technikou. Naléhavým deziderátem zůstává pravidelný odběr vědeckých časopisů, z nichž by vyučující i studenti získávali informace o aktuálně řešených otázkách oboru. V České republice zatím neexistuje pro náš obor časopis vhodný pro výměnu, lze však doufat, že určité zlepšení přinese obnovení vydávání periodika *Byzantinoslavica*, poněvadž některé západní časopisy se věnují zároveň byzantologii a novořečtině. Zatím nahrazujeme tento nedostatek návštěvou knihovny Ústavu byzantských a novořeckých studií ve Vídni, s níž udržujeme přátelské kontakty. Do této knihovny jsme podnikli i exkurzi se studenty, stejně jako na vysokoškolská pracoviště v Bratislavě a Budapešti. Zahraniční spolupráce se uskutečňuje i přednáškovou činností na půdě České společnosti novořeckých studií, která sídlí rovněž na FF MU. Díky pomoci Rakouského ústavu pro jihovýchodní Evropu zveme každoročně k přednášce jednoho odborníka z výše uvedeného vídeňského ústavu. Společnost pořádá ročně vždy čtyři přednášky domácích nebo zahraničních odborníků, jejichž text v původním znění a v novořeckém překladu uveřejňujeme v sešitě *Přednášky České společnosti novořeckých studií*, jejichž vydávání umožňuje grant Rady vědeckých společností AV ČR. V roce 2003 vyjde již 3. sešit této řady. Grant uvedené organizace spolu s několika příspěvky z řecké strany umožnily i vydání publikace „*Řecké pašije. Osud jedné opery (korespondence N. Kazantzakise a B. Martinů)*“ ve spolupráci s Institutem B. Martinů v Praze. Z mimoškolských aktivit našich studentů je třeba připomenout pravidelnou účast v soutěži mladých překladatelů. Uvažujeme o tom, že některé zdařilé překlady z překladatelského semináře budeme publikovat v sešitech naší Společnosti.

Učitelé oboru se zúčastňují referáty mezinárodních vědeckých konferencí (r. 1995 v Aténách u příležitosti založení Evropské společnosti novořeckých studií, r. 1996 ve Frankfurtu nad Mohanem konference o řecké diaspoře, r. 2002 konference BYZNEO u příležitosti 40. výročí založení Ústavu pro byzantská a novořecká studia vídeňské univerzity, 2003 v Soluni Porada o novořeckých studiích, r. 2003 v Lipsku vědecká konference na počest odchodu profesora G. S. Henricha a profesora K. P. Matschkeho do důchodu, 2003 v Monodendri a v Budapešti konfe-

rence o řeckých politických uprchlících). Sami jsme v roce 2001 uspořádali seminář o díle Nikose Kazantzakise.

Naším nejbližším odborným úkolem je doplnění učebnice Základní kurz novořečtiny klíčem a nahrávkami na kazetách a její knižní vydání, dále sestavení malé skupiny doktorandek pro práci na revizi a dokončení rukopisu Česko-novořeckého slovníku z pozůstalosti Theodora Nedělký.

Během uplynulých 10 let se díky obětavé práci našich učitelů (převážně externistů) i některých studentů a doktorandů podařilo položit solidní základy nového oboru. Velmi naléhavým požadavkem je obsazení oboru 1-2 silami s perspektivou pro vědeckou práci a publikační činnost, které by obor na dosažených základech nejen udržely, ale i dále jej rozvíjely.

Ronovský, F., Nehoda, 1967